



Taustatietopaketti kirjallisuuden käyttöluvista medialle

Kirjallisuuden käyttöluvut pitävät kirjallisuuden elossa

Kirjallisuus tarjoaa sisältöä monenlaisiin tilanteisiin, kuten tapahtumiin, oppikirjoihin, postikortteihin tai näyttelyihin. Teosten julkinen käyttö vaatii kuitenkin usein luvan. Niillä turvataan kirjailijoille ja kääntäjille korvaus tehdystä työstä. Käyttöluvan hankinta on helppo teko kulttuurin puolesta.

Haaste: Käyttöluvista ei ole riittävästi tietoa ja niitä saatetaan luulla kalliiksi

Kirjallisuutta käytetään monin tavoin ja käyttäjiä on eri aloilla kulttuuritapahtumista TV- ja radiotyöhön ja oppikirjakustantamoihin. Tietoisuus kirjallisuuden käyttöluvista vaihtelee ja monesti lupa jää hankkimatta tiedonpuutteen vuoksi. Kirjallisuuden käytön, oli lupia tai ei, saatetaan ajatella edistävän kirjailijoiden ja teosten näkyvyyttä ja siksi osa ajattelee, että erillisiä lupia ei tarvita. Kulttuuritapahtumien budjeteissa ei joskus myöskään ole välttämättä varauduttu maksamaan käyttöluvista. Luvan hintaa voidaan myös luulla todellista kalliimmaksi.

Miksi lupien hakeminen on tärkeää?

Kirjallisuus elää käytössä, mutta kirjailijalle ja kääntäjälle kuuluu korvaus teoksen hyödyntämisestä – vaikka se toisi näkyvyyttä. Kirjailijoiden ja kääntäjien tulot muodostuvat usein monista puroista ja kirjallisuuden julkisesta käytöstä kertyvät tulot ovat yksi tärkeä tulovirta. Luvan hankkimisella on siis väliä.

Kirjallisuuden käyttölupa lyhyesti – mikä se on ja milloin se tarvitaan?

- Kirjallisuuden julkiseen esittämiseen tarvitaan useimmissa tapauksissa käyttölupa. Lupa tarvitaan esimerkiksi runon tai tekstikatkelman painattamiseen osaksi uutta julkaisua, TV- tai radiokäyttöön tai julkaisemiseen yleisölle verkossa.
- Tekstin asiallinen siteeraaminen esimerkiksi tietokirjassa tai romaanissa on sallittua ilman lupaa. Kirjallisuuden esittämiseen yksityisessä tilaisuudessa kuten esimerkiksi häissä tai hautajaisissa ei myöskään tarvita lupaa.
- Lupa tulee hankkia niiden tekijöiden osalta, joiden tekijänoikeus on voimassa. Tekijänoikeus kestää tekijän eliniän ja 70 vuotta hänen kuolinvuotensa päättymisestä. Samat aikarajat koskevat myös käännoiksiä.

Miten lupa toimii?

- Luvan myöntää tekijä tai häntä edustava tekijänoikeusjärjestö, kuten Sanasto, johon huomattava osa suomalaisista kirjailijoista ja kääntäjistä kuuluu.
- Sanasto yhdistää tekijän ja käyttäjän, myöntää tekijän valtuutuksella luvan teoksen käyttöön, laskee korvaukset teosten käytöstä ja tilittää korvaukset tekijälle.
- Kirjallisuuden käyttöluvan hankinta Sanaston lupakaupasta on helppoa.
- Käyttöluvut eivät ole kalliita. Esimerkiksi runon painaminen julkaisuun, jonka painosmäärä on 1 000 kappaletta, maksaa 44 euroa (+ alv 10 %). Joissain tilanteissa lupien maksamiseen voi hakea sponsoria.

Mikä Sanasto on?

Sanasto on vuonna 2005 perustettu kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, joka palvelee kirjallisuuden tekijöitä ja käyttäjiä. Se tarjoaa kirjallisuuden käyttäjille lupia erilaisiin käyttötilanteisiin ja mahdollistaa kirjallisuuden tekijöiden luovan työn keräämällä käyttökorvauksia, valvomalla tekijänoikeuksia ja tarjoamalla neuvontaa. Sanaston asiakkuus on tekijälle maksuton.